

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра психології

ПОГОДЖЕНО:

Перший проректор Академії

_____ О.І. Олійник

«___» _____ 2019 року

СИЛАБУС

**навчального курсу «Пенітенціарна психологія»
спеціальність 081 «Право»
форма навчання: денна**

РОЗРОБНИК:

Старший викладач кафедри психології,
кандидат психологічних наук, доцент,
полковник внутрішньої служби

О.М. Мірошниченко

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри психології

Протокол № __ від «__» _____ 2019 р.

Кредити та кількість
годин:

7 кредити ECTS; години: 38 лекційних, 30
семінарських, 36 практичних та 106 самостійна
робота.

Чернігів – 2019

Анотація курсу

Метою вивчення навчальної дисципліни є ознайомлення із закономірностями психічної діяльності людини, яка відбуває кримінальне покарання, що пов'язане з виправним впливом, обставинами та факторами, які впливають на цей процес. Сформувати вміння та навички застосовувати ці знання у подальшій практичній діяльності.

Знати:

- мету, завдання, зміст і методи пенітенціарної психології;
- індивідуально-психологічні особливості особистості засудженого;
- психологічні передумови регуляції та корекції поведінки засудженого;
- психологію міжособистісних відносин;
- психологічні передумови диференціації засуджених;
- механізми розвитку асоціальних звичок та стереотипів поведінки;
- принципи і методики вивчення особистості засуджених;
- нормативні документи, які визначають діяльність пенітенціарного психолога.

Уміти:

- вивчати індивідуальні психологічні властивості засудженого;
- використовувати дані про особистість засудженого в організації індивідуально-виховної роботи;
- аналізувати мотиви поведінки засуджених;
- формувати позитивні характерологічні та вольові якості у засуджених;
- давати характеристику як окремим засудженим, так і середовищу засуджених;
- проводити роботу з особами віднесеними до групи «ризик»;
- здійснювати профілактику професійної деформації.

Організація навчання

Тематичний план

№ розділів,	Найменування розділів, тем	Кількість годин				
		Всього	Денна форма			
			Л	СЗ	ПЗ	СР
1	2	3	4	5	6	7
7 семестр						
Розділ 1. Теоретичні та методологічні основи пенітенціарної психології						
1.	Предмет і завдання пенітенціарної психології	12	2	2	2	6
2.	Принципи та методи вивчення особистості та середовища засуджених	12	2	2	2	6
3.	Природничо-наукові основи пенітенціарної психології.	12	2	2	2	6

Всього за розділом 1		36	6	6	6	18	
Розділ 2. Індивідуально-психологічні та соціально-психологічні властивості особистості засудженого							
4.	Особистість засудженого та її характеристика	8	2	2	-	4	
5	Психологічні особливості засуджених обумовлені віком та статтю	8	2	2	-	4	
6	Психічні стани та процеси особистості засудженого	8	2	-	2	4	
7	Індивідуально-психологічні властивості особистості засуджених	10	2	2	2	4	
8	Характеристика здібностей засуджених та їх спрямованість	8	2	-	2	4	
9	Класифікація та типологія засуджених, її врахування у соціально - виховній роботі	10	2	-	2	6	
Всього за розділом 2		52	12	6	8	26	
Всього за 7-й семестр		88	18	12	14	46	
8 семестр							
Розділ 3. Психологія мікросередовища засуджених							
10	Субкультура у середовищі засуджених. Стратифікація.	12	2	2	2	6	
11	Характеристика криміногенного спілкування у середовищі засуджених	12	2	2	2	6	
12	Психологія груп та колективу засуджених	12	2	2	2	6	
13	Особливості роботи із засудженими, які відносяться до «групи ризику»	12	2	2	2	6	
14	Конфлікти та групові ексцеси у середовищі засуджених	10	2	2	-	6	
15	Психологічна характеристика адаптації засуджених до життя в нових умовах	12	2	2	2	6	

16	Психологічні основи режиму відбування покарання та праці засуджених	12	2	2	6	6
Всього за розділом 3		84	14	14	18	36
Розділ 4. Психологія діяльності персоналу виправних установ						
17	Психологічна характеристика діяльності персоналу у пенітенціарних закладах	10	2	2	-	6
18	Основні завдання та функції діяльності пенітенціарного психолога.	10	2	2	-	6
19	Психодіагностика основних властивостей та якостей засуджених	10	2	-	2	6
20	Профілактика та запобігання синдрому професійного вигорання	12	-	-	4	6
Всього за розділом 4		42	6	4	6	24
Всього за 8-й семестр		120	20	18	22	60
Всього за курс		210	38	30	36	106

Завдання до семінарів та практичних занять

Готуючись до семінарського заняття Ви маєте підготувати конспект питань, що містяться в плані відповідної теми. Наявність конспекту всіх (!) питань та ваша присутність на занятті є запорукою успішної роботи та отримання балів (їх кількість залежить від вашої активності та якості підготовки). Відсутність конспекту або неповний конспект, навіть за умови вашої присутності на семінарі, оцінюється в 0 балів.

Практичні заняття

Підготовка до практичного заняття передбачає опрацювання матеріалів (текстів) необхідних для успішного виконання практичних завдань. Отже, ваші бали залежать від вашої попередньої підготовки.

Завдання для самостійної роботи

Ряд питань навчальної дисципліни виносяться на самостійне опрацювання. Виконання самостійної роботи оцінюється окремо та є невід'ємною складовою успішного проходження курсу. Для виконання завдань самостійної роботи вам необхідно зробити конспект нижчезазначених питань. Кожне питання має бути ґрунтовно висвітлене в обсязі не менше двох сторінок рукописного тексту.

Плани семінарських, практичних занять та завдання для самостійної роботи

РОЗДІЛІ «ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ»

Семінарське заняття

Тема № 1 «Предмет і завдання пенітенціарної психології»

Час - 2 години

Навчальні питання:

1. Загальне поняття про психологію як науку.
2. Предмет і завдання пенітенціарної психології.
3. Місце пенітенціарної психології в системі наук.

Контрольні запитання :

I. Загальне поняття про психологію як науку.

1. Основні етапи розвитку психологічної науки.
2. Вчення Аристотеля про психічну діяльність людини.
3. Поняття про психологію як науку
4. Предмет, об'єкт, суб'єкт та основні завдання психології.
5. Характеристика психічних процесів (пізнавальних, емоційно-вольових), психічних станів та властивостей особистості.

II. Предмет і завдання пенітенціарної психології.

1. Поняття про пенітенціарну психологію як науку.
2. Предмет, об'єкт та суб'єкт пенітенціарної психології.
3. Специфіка завдань, що вирішує пенітенціарна психологія.
4. Особливості прояву психіки засуджених.

III. Місце пенітенціарної психології в системі наук.

1. Зв'язок пенітенціарної психології з галузями психологічної науки.
2. Зв'язок пенітенціарної психології з правовими науками.
3. Зв'язок пенітенціарної психології з пенітенціарною педагогікою.
4. Зв'язок пенітенціарної психології з економікою установ виконання покарань.
5. Зв'язок пенітенціарної психології з кримінальною статистикою, математикою, та іншими науками.
6. Умови здійснення психологічної роботи із засудженими до позбавлення волі.

Завдання для самостійної роботи

*«Історія виникнення і розвитку пенітенціарної психології»,
«Матеріалістичний та ідеалістичний підхід у розумінні психіки людини»
«Зв'язок пенітенціарної психології з іншими науками»*

Семінарське заняття

Тема № 2. «Принципи та методи вивчення особистості та середовища засуджених»

Час - 2 години

Навчальні питання:

1. Характеристика принципів пенітенціарної психології
2. Вимоги до методів наукового дослідження в пенітенціарній психології
3. Характеристика методів пенітенціарної психології

Контрольні запитання:

I. Характеристика принципів пенітенціарної психології.

1. Дайте визначення поняттю принцип?

2. В чому полягає сутність принципу об'єктивного вивчення особистості засудженого?

3. В чому полягає сутність принципу всебічного вивчення особистості засудженого?

4. Розкрийте принцип цілеспрямованого і активного вивчення особистості засудженого.

5. В чому специфіка застосування принципу комплексного підходу до вивчення особистості засудженого?

6. Поясніть дію принципу єдності процесів вивчення і ресоціалізації особистості засудженого.

II. Базові категорії пенітенціарної психології.

1. Дайте визначення поняттю «методологія».

2. Перерахуйте основні категорії пенітенціарної психології.

3. Розкрийте зміст таких категорій пенітенціарної психології, як: категорія свідомості, категорія правосвідомості, категорія особистості.

4. Надайте характеристику таким категоріям пенітенціарної психології, як: категорія спілкування, категорія протиправної діяльності, категорія діяльності.

III. Характеристика методів пенітенціарної психології.

1. Дайте визначення поняттям «метод» та «методи пенітенціарної психології».

2. Надайте класифікацію психологічних методів дослідження за Б. Г. Ананьєвим.

3. Визначте вимоги до застосування методів пенітенціарної психології.

4. Охарактеризуйте метод спостереження. В чому специфіка застосування цього методу в місцях позбавлення волі.

5. Психологічний експеримент та його характеристика.

6. Охарактеризуйте особливості взаємодії із засудженими з використанням методів опитування.

7. Надайте характеристику методу бесіди.

8. Дайте оцінку методам аналізу продуктів діяльності та узагальнення незалежних характеристик.

9. Сутність методу соціометрії та особливості його застосування в соціально-виховній роботі із засудженими.

10. Дайте оцінку тесту - як інструменту психодіагностики.

Психологічне тестування

Завдання для самостійної роботи

«Особливості застосування методу спостереження в місцях позбавлення волі»

«Метод тестування у вивченні особистості засудженого»

Практичне заняття

Тема № 2 Принципи та методи вивчення особистості та середовища засуджених.

Час – 2 години

Навчальні питання

1. Правила побудови інтерв'ю. Проведення інтерв'ю за визначеною темою у групі.

2. Біографічний метод дослідження особистості. Складання біографічної анкети.

3. Експериментальний метод дослідження.

4. Перегляд відеофільму про жорстокі психологічні експерименти.

Контрольні питання

1. Характеристика принципів пенітенціарної психології

2. Вимоги до методів наукового дослідження в пенітенціарній психології

3. Характеристика методів пенітенціарної психології

4. Вимоги до застосування методів пенітенціарної психології. Використання психологічних результатів вивчення особистості в процесі індивідуальної роботи.

5. Значення особової справи засудженого у створенні психолого-педагогічного портрету його особистості.

6. Методологічні основи вивчення документації.

Завдання для самостійної роботи

реферати на тему :

1. *Особливості застосування методу спостереження в місцях позбавлення волі.*

2. *Метод тестування у вивченні особистості засудженого.*

Семінарське заняття

Тема № 3. «Природничо-наукові основи пенітенціарної психології»

Час - 2 години

Навчальні питання:

1. Будова нервової системи людини. Вчення про рефлекс.

2. Основні закономірності вищої нервової діяльності людини та їх врахування в соціально виховній роботі із засудженими.

3. Свідомість та психічне життя людини. Головний мозок та його будова.

Контрольні запитання:

I. Будова нервової системи людини. Вчення про рефлекс.

1. Які функції виконує нервова система людини?
2. Опишіть будову нервової системи.
3. Намалюйте та охарактеризуйте будову нервової клітини – нейрона.
4. Які види нейронів Ви знаєте? Дайте визначення кожній категорії
5. Що становить основу діяльності нервової системи? Поняття рефлексу.
6. Що таке рефлекторна дуга та з яких структурних компонентів вона складається?
7. Яку функцію у рефлекторній дузі виконує аналізатор?
8. Надайте характеристику умовним та безумовним рефлексам.
9. Охарактеризуйте першу та другу сигнальні системи. Яке їх значення у життєдіяльності людини?
10. Опишіть процеси збудження та гальмування, які відбуваються у центральній нервовій системі.
11. Розкрийте сутність теорії Павлова І.П. про динамічний стереотип.
12. Визначте особливості формування динамічного стереотипу злочинця.

II. Основні закономірності вищої нервової діяльності людини та їх врахування в соціально виховній роботі із засудженими.

1. Назвіть структурні компоненти нервової системи людини?
2. Які головні функції виконує периферійна нервова система?
3. Вегетативна нервова система: структура та значення.
4. Опишіть устрій центральної нервової системи.
5. Будова спинного мозку.
6. Розкрийте сутність основних закономірностей вищої нервової діяльності людини.

III. Свідомість та психічне життя людини. Головний мозок та його будова.

1. Які функції виконує головний мозок?
2. Будова головного мозку.
3. Розкрийте поняття «асиметрія головного мозку».
4. Дайте визначення поняттю «свідомість».
5. Розкрийте особливості структурних компонентів свідомості.
6. Який взаємозв'язок між свідомістю та діяльністю особистості? Відповідь обгрунтуйте.

Завдання для самостійної роботи

1. *«Центральна нервова система людини та психічні прояви особистості»*
2. *«Роль рефлексів у формуванні поведінки людини».*

Практичне заняття

Тема № 3. Природничо-наукові основи пенітенціарної психології

Час – 2 години

Навчальні питання

1. Вивчення властивостей нервової системи за допомогою методики Темпінг-тесту Ільїна.
2. Визначення коефіцієнту функціональної асиметрії головного мозку. Визначення ведучої півкулі головного мозку.
3. Визначення коефіцієнту функціональної асиметрії та властивостей нервової системи за психомоторними показниками.

Контрольні питання

1. Характеристика функцій нервової системи людини.
2. Будова нервової системи людини.
3. Будова нервової клітини - нейрона.
4. Центральна нервова система, її будова та функції.
5. Головний мозок людини та його функції.
6. Функції спинного мозку людини.
7. Периферична нервова система та її функції.
8. Вегетативна нервова система та її функції.
9. Принципи діяльності рефлексорної дуги
10. Вчення про рефлекс.
11. Безумовні рефлекси та їх характеристика.
12. Умовні рефлекси та їх характеристика.
13. Поняття сигнальної системи людини.
14. Перша сигнальна система та її характеристика.
15. Друга сигнальна система та її характеристика.
16. Основні закономірності вищої нервової діяльності.
20. Поняття динамічного стереотипу.
21. Вчення І.П. Павлова про динамічний стереотип поведінки людини.

Завдання для самостійної роботи

1. *Центральна нервова система людини та психічні прояви особистості.*
2. *Роль рефлексів у формуванні поведінки людини.*

РОЗДІЛ 2.

«ІНДИВІДУАЛЬНО - ПСИХОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЗАСУДЖЕНОГО»

Семінарське заняття

Тема № 4. «Особистість засудженого та її характеристика»

Час - 2 години

Навчальні питання:

1. Поняття особистості у психологічній науці
2. Психологічні теорії вивчення особистості злочинця та основні детермінанти її формування.
3. Психологічна структура особистості злочинця.
4. Злочинна поведінка та механізми її формування.

Контрольні питання

1. Поняття особистості у психологічній науці

– Дайте визначення поняттям індивід, особистість та індивідуальність як основним проявам людини.

2. Психологічні теорії вивчення особистості злочинця та основні детермінанти її формування.

– Визначте теорії особистості в зарубіжній психології.

– Як розглядалась проблема особистості засудженого у радянській психології?

3. Психологічна структура особистості злочинця.

– Дайте характеристику компонентів самосвідомості особистості.

– Що розуміють під Я-концепцією особистості?

– Дайте визначення психологічного захисту особистості та його характеристики?

Завдання для самостійної роботи

– Біхевіористичний підхід у вивченні особистості.

– Когнітивний підхід у вивченні особистості.

– Структура особистості у психоаналітичній теорії З Фрейда.

– Гуманістичний підхід у теорії вивчення особистості

– Ш. Бюлер та теорії розвитку особистості

– Психосоціальна теорія розвитку особистості Е. Еріксона.

– Системно-діяльнісний підхід до вивчення особистості у вітчизняній психології.

Семінарське заняття

Тема №5 «Психологічні особливості засуджених обумовлені віком та статтю»

Час - 2 години

Навчальні питання:

1. Психологічні особливості засуджених обумовлені їх віком

2. Психологічні особливості засуджених обумовлені статтю

Контрольні запитання:

1. Психологічні особливості засуджених обумовлені їх віком

– Періодизація життєвого циклу людини

А) Психологічними особливостями засуджених підліткового віку (14 - 15 років),

Б) Психологічними особливостями засуджених юнацького віку (16 - 18 років),

В) Психологічні особливості засуджених молодіжного віку (19 -30 років).

Г) Психологічні особливості засуджених у зрілому віці (30 -40 років).

Д) Психологічні особливості засуджених літнього й старечого віку

2. Психологічні особливості засуджених обумовлені статтю

– Особливості груп засуджених жіночої статі

– враховування анатомо-фізіологічних особливостей засуджених осіб жіночої статі

Завдання для самостійної роботи

– Особливості виправлення та перевиховання жінок, які вперше відбувають строк покарання

– Психологічна характеристика особистості жінки яка має алкогольну або наркотичну залежність

– Психологічні аспекти вивчення мотивації агресивної поведінки жінок засуджених до позбавлення волі

Практичне заняття

Тема №6 «Психічні стани та процеси особистості засудженого»

Час – 2 години

Навчальні питання

1. Пізнавальна сфера особистості.
2. Дослідження ролі відчуттів у пізнавальній діяльності людини.
3. Визначення домінуючого типу сприйняття за роботою провідних аналізаторів.
4. Визначення домінуючого типу пам'яті. Методика «Чи хороша у Вас пам'ять?».
5. Робота з опитувальником «Стилі мислення»

Контрольні питання

1. Психічні стани та його особливості
2. Перерахуйте основні психічні процеси особистості?
3. Назвіть основні особливості пізнавальних процесів засудженого?
4. В чому полягає відмінність емоцій від почуттів?
5. Які об'єктивні та суб'єктивні чинники можуть впливати на настрої засудженого?
6. В чому полягають особливості роботи начальника відділення СПС щодо переорієнтації вольових якостей засудженого?

Завдання для самостійної роботи

Реферативні повідомлення

- *Розвиток спостережливості у персоналу пенітенціарних закладів*
- *Візуальна культура та сприймання: як людина бачить світ*
- *Мовлення як пізнавальний психічний процес. Розвиток мовлення людини.*
- *Вчення про інтелект Дж. Гілфорда та Д.Векслера.*
- *Штучний інтелект: проблема створення та функціонування.*
- *Особистісні властивості творчої людини: творче мислення.*
- *Порушення пам'яті та психокорекція.*
- *Методи вивчення пам'яті.*
- *Запам'ятовування та умови його ефективності.*
- *Поняття „інсайт”, особливості його виникнення та вияву.*
- *Уява та індивідуальна творчість.*
- *Психологічні механізми фантазії.*
- *Психологічні прийоми розвитку уваги.*

Семінарське заняття

Тема № 7. «Індивідуально - психологічні властивості особистості засудженого»

Час - 2 години

Навчальні питання:

1. Загальне поняття про темперамент. Використання даних про темперамент у соціально-виховній роботі із засудженими.
2. Загальне поняття про характер. Особливості формування характеру у засуджених.
3. Акцентуації характеру та шляхи її подолання.

Контрольні запитання:

I. Загальне поняття про темперамент. Використання даних про темперамент у соціально-виховній роботі із засудженими.

1. Вчення Гіппократа про темперамент.
2. Фізіологічна основа темпераменту. Вчення І.П.Павлова про темперамент.
3. Намалуйте схему типів нервової системи і пов'яжіть її з типами темпераменту.
4. Дайте визначення темпераменту.
5. Охарактеризуйте засуджених холеричного та сангвінічного типів темпераменту.
6. Дайте характеристику засудженим флегматичного та меланхолічного типів темпераменту.

7. Як треба враховувати особливості типів темпераменту при проведенні виховної роботи із засудженими?

II. Загальне поняття про характер. Особливості формування характеру у засуджених.

1. Що таке характер особистості?
2. Які риси характеру визначають його види?
3. Що є фізіологічною основою характеру? Відповідь обґрунтуйте.
4. Надайте класифікацію характеру за змістом.
5. Охарактеризуйте характер за повнотою та цільністю.
6. Класифікуйте характер за силою визначеності.
7. Визначте особливості прояву характеру засуджених в місцях позбавлення волі.

8. Які умови в УВП сприяють розвитку позитивних рис характеру засудженого?

III. Акцентуації характеру та шляхи її подолання.

1. Що таке акцентуації?
2. Типологія акцентуацій характеру за К.Леонгардом.
3. Охарактеризуйте гіпертимний, дистимічний та циклоїдний тип акцентуацій характеру.
4. Надайте характеристику збудливому, нерівноваженому та педантичному типу акцентуацій характеру.
5. Визначте основні риси прояву тривожного, демонстративного, емотивного та екзальтованого типу акцентуацій характеру.
6. Як визначається акцентуація характеру засудженого?

Завдання для самостійної роботи

Теми для реферативних доповідей :

- *«Темперамент і особливості його впливу на професійну діяльність»*
- *«Типологія характерів за Е. Кречмером»*
- *«Класифікація акцентуацій характеру за А.Є. Личко»*

Семінарське заняття

Тема № 8. «Характеристика здібностей засуджених та їх спрямованість»

Час - 2 години

Навчальні питання:

1. Поняття, природа та класифікація здібностей.
2. Психологічні умови та шляхи формування здібностей у засуджених.
3. Поняття та структура спрямованості особистості.
4. Мотиви в структурі спрямованості засудженого.

Завдання для самостійної роботи

Теми для реферативних доповідей :

- *«Роль задатків у формуванні здібностей особистості»*
- *«Роль інтересів та схильностей у розвитку здібностей у засуджених»*

Практичне заняття

Тема № 8. Характеристика здібностей засуджених та їх спрямованість

Час – 2 години

Навчальні питання

1. Поняття, природа та класифікація здібностей.
2. Психологічні умови та шляхи формування здібностей у засуджених.
3. Поняття та структура спрямованості особистості.
4. Мотиви в структурі спрямованості засудженого.

Вирішення ситуаційних задач

1. Визначення особистісної спрямованості за методикою Б. Басса.
2. Дослідження організаторських та комунікативних здібностей за методикою «КОЗ»

Контрольні питання

1. Фізіологічна основа формування здібностей.
2. Загальні прості та складні здібності.
3. Особливості проявів здібностей у засуджених.
4. Умови формування позитивних здібностей в УВП.
5. Види спрямованості особистості засудженого.
6. Психологічні аспекти розвитку позитивно спрямованих потреб засуджених.
7. Характер мотивів у засуджених.
8. Які Ви знаєте домінуючі спонукання і як вони впливають на прояви життєвої активності людини?
9. За якими показниками можна оцінити спрямованість?
10. Чому мотиви вважаються динамічними утвореннями?
11. Які потреби переважають під час спілкування засуджених?
12. Які можна виділити види спілкування засуджених?
13. Яка існує різниця між потягами та бажаннями особистості?
14. Як вивчення того, чим цікавиться засуджений може допомогти визначити його світогляд?

Ситуаційні задачі

Задача 1.

У структурі особистості, як правило, виділяють низку взаємопов'язаних психічних утворень, серед яких важливе місце посідає спрямованість особистості. Психологи (Рубінштейн С. П., Платонов К.К., Ковалев О. Г. та ін.), розглядаючи спрямованість особистості, підкреслюють, що за допомогою даної властивості виражається основний зміст психології людини як суспільної істоти.

Завдання:

1. Що розуміють під поняттям "спрямованість особистості" і яка спрямованість переважає у засуджених?
2. Чи є відмінність між поняттями "спрямованість особистості" та "мотивація поведінки особистості"?

Задача 2.

У процесі вивчення особистості засудженого, вихователі намагаються встановити: чому здійснено злочин; яку мету переслідує засуджений в процесі відбуття кримінального покарання; яка у нього життєва перспектива; що цікавить засудженого; які у нього переконання; що йому подобається, а що ні тощо.

Завдання:

1. Чи можна вважати дані питання спробою встановити спрямованість особистості засудженого? Чому?
2. За якими оціночними критеріями можна визначити спрямованість особистості засудженого?

Задача 3.

Даючи характеристику людині часто використовують такі вислови:

а) "у засудженого яскраво виражена колективістка спрямованість, яка виявляється у суспільній діяльності, у прагненні поєднати дане слово і практичними справами, у певних моральних принципах тощо";

б) "засуджений у своїх вчинках керується життєвим досвідом, здоровим глуздом. В поведінці переважають матеріальні мотиви, що обумовлюють задоволення його потреб та інтересів";

в) "у засудженого слабо виражена суспільна спрямованість. Мають місце егоцентризм та діяльність спрямована на задоволення своїх потреб тощо".

Завдання:

1. Які види спрямованості притаманні даним засудженим?
2. Чи можуть у одній людині поєднуватися між собою різні види спрямованості і від чого це залежить?

Задача 4.

Як Ви вважаєте, що може бути джерелом активності особистості: прагнення до отримання задоволення; потреба виконання обов'язку; фізіологічні потреби; соціальні прагнення до панування або підлеглості?

Завдання:

Які можуть бути наслідки від того, що людина буде наслідувати вище означеним потягам?

Задача 5.

Динаміка розвитку спрямованості особистості засудженого виявляється за допомогою структурних компонентів: потреба - потяг - бажання - прагнення - інтерес - ідеал - переконання - мета діяльності.

Завдання:

Дайте характеристику змісту даних компонентів спрямованості та вкажіть умови їх формування у засуджених.

Задача 6.

Бажання характеризують усвідомлення мети, виникнення потреби досягнути певних результатів внаслідок своєї діяльності, що супроводжується прийняттям рішень та плануванням способів їх виконання.

Завдання:

1. Які бажання необхідно розвивати у засуджених, що будуть спроможні здійснити позитивний вплив на процес їх перевиховання?
2. Які мотиви, стимулюються бажаннями засуджених? Чи можна вплинути на їх формування?

Задача 7.

У процесі виховної роботи із засудженими необхідно враховувати їхні особистісні інтереси.

Завдання:

1. Які функції в структурі спрямованості виконують інтереси?
2. Які інтереси необхідно формувати та розвивати у засуджених?

Задача 8.

Часом засуджені, особливо молодіжного віку, вибирають собі за ідеал риси людей, які утотожують сміливість, рішучість, настирливість, ініціативність. Отже, позитивні за формою прояву, ці риси не завжди бувають позитивними за змістом та супутньою їм асоціальною поведінкою.

Завдання:

Яку виховну роботу треба проводити із засудженими, які взяли собі за ідеал позитивні за формою риси особистості але негативні за змістом?

Задача 9.

Людина завжди намагається пояснити собі та оточуючим для чого вона щось робить, ґрунтуються та пояснення на переконаннях, цілях та перспективах, прагненнях особистості.

Завдання:

Яким чином необхідно враховувати висловлювання, міркування засуджених для з'ясування їхніх переконань, нахилів, прагнень?

Задача 10.

Зміст однакових цілей у засуджених може відрізнятися мотивами, які вони при тому переслідують.

Завдання:

1. Яким чином можна визначити ступінь виправлення засудженого вивчаючи цілі, які він переслідує?

2. Які цілі діяльності притаманні засудженим різних вікових категорій?

Завдання для самостійної роботи

реферати на тему:

1. Роль задатків у формуванні здібностей особистості.

2. Роль інтересів та схильностей у розвитку здібностей у засуджених.

3. Роль квазіпотреб (алкоголь, наркотичні речовини, гомосексуалізм тощо) в системі факторів, що визначають поведінку засуджених.

Практичне заняття

Тема №9. Класифікація та типологія засуджених та їх врахування у соціально-виховній роботі

Час – 2 години

Навчальні питання

1. Контрольне опитування курсантів.
2. Вирішення ситуаційних задач

Контрольні питання

1. Характеристика загальних принципів класифікації засуджених.
2. Особливості соціально-виховної роботи з різними класифікаційними групами засуджених в УВП.
3. Врахування класифікації засуджених при розподілі їх по ділянцях відбування покарання.
4. Кримінально-правова класифікація засуджених та характеристика різних класифікаційних груп.
5. Соціально-психологічна класифікація засуджених та особливості роботи із різними класифікаційними групами.
6. Принцип прогнозування поведінки засудженого.
7. Психолого-педагогічна характеристика засуджених I класифікаційної групи;
8. Психолого-педагогічна характеристика засуджених II класифікаційної групи;
9. Психолого-педагогічна характеристика засуджених III класифікаційної групи;
10. Психолого-педагогічна характеристика засуджених IV класифікаційної групи;
11. Психолого-педагогічна характеристика засуджених V класифікаційної групи;
12. Психолого-педагогічна характеристика засуджених VI класифікаційної групи.
13. Особливості соціально-виховної роботи з кожною з класифікаційних груп засуджених.

Ситуаційні задачі

Задача № 1

Засуджений Шевченко знаходячись в установі середнього рівня безпеки часом підбурює та схиляє інших засуджених до різних проступків, вчинків та дій, що суперечать режимним вимогам. Веде розмови про привільне злочинське життя, хизується своїм кримінальним минулим (6 судимостей за крадіжки) намагається показати себе "авторитетом" і схиляє засуджених до протидії членам ради колективу та представникам адміністрації. За характером він вольовий, впертий. До засуджених, які йому суперечать застосовує фізичну силу, за що неодноразово був поміщений до ДІЗО. Останнім часом

намагається використовувати для подібних "разбірок" засуджених, які деградують як особистості.

Завдання

1. Визначте, до якої класифікаційної групи відповідно Методичних рекомендацій, можна віднести цього засудженого.

2. Окресліть напрямки соціально-психологічної роботи з даним засудженим.

Задача № 2

Часом засуджені, особливо молодіжного віку, вибирають собі за ідеал риси людей, які ототожнюють сміливість, рішучість, настирливість, ініціативність.

Завдання

1. Визначте, чи можуть позитивні за формою прояву ці риси завжди бути позитивними за змістом та супутньою їм поведінкою.

2. Назвіть, як впливають на формування ідеалу у засуджених, взяті ними за взірць позитивні за формою але негативні за змістом риси особистості

Задача № 3.

Виходячи із особової справи, прибулий до відділення СВПС засуджений Іванов значний час перебував на волі серед осіб, які пов'язували своє життя зі злочинною діяльністю. Він звик жити за рахунок інших, ніде не працював, не прагнув вчитися. Вчинив умисний злочин. В місцях позбавлення волі відразу почав тяжіти до негативно спрямованої частини засуджених, на вимоги адміністрації реагує агресивно.

Завдання

1. Визначте, до якого типу, відповідно криміногенної зараженості особистості, можна віднести даного засудженого.

2. Назвіть основні моменти, на які б Ви звернули увагу при проведенні ознайомчої бесіди з даним засудженим

Задача №4.

Ви, є ново призначеним начальником відділення СПС УВП. Вивчаючи положення справ у відділенні Ви встановили, що у відділенні існує негативно-спрямована група засуджених, яку очолює засуджений Захаров.

Під час проведення індивідуальної бесіди з Захаровим Ви помітили, що він веде себе розв'язано, на Ваші зауваження реагує неохоче.

Наприкінці бесіди Захаров пригрозив, що якщо Ви будите "качати права", то він настроїть проти Вас все відділення засуджених.

Завдання:

1. Ваші дії в цій ситуації. Визначте, до якої групи згідно кримінально та психолого-педагогічної класифікації можна віднести засудженого Захарова?

2. Складіть перелік заходів спрямованих на встановлення свого впливу й авторитету у відділенні СПС.

Задача №5

Під час проведення індивідуальної бесіди з засудженим Носовим Ви помітили, що даний засуджений знаходиться в середньому стані наркотичного сп'яніння. Носов здогадався по Вашій реакції, що Ви дізналися про факт вживання ним наркотиків, він вихопив з ватяної куртки гостро заточений шматок арматури і став вимагати у Вас гарантій своєї некараності за свою провину, а потім став вимагати кілька ампул ліків, які містять в собі наркотичні речовини.

Завдання:

Ваші дії в даній ситуації. До якої групи класифікаційної групи можна віднести засудженого Носова. Чому?

Якими проявами характеризується поведінка осіб, які знаходяться у стані наркотичного сп'яніння?

Задача №6.

У вашому відділенні відбуває покарання засуджений Вилкін, який неодноразово був засуджений (остання судимість за крадіжку). За характером імпульсивний, неодноразово затівав сварки і бійки з іншими засудженими. Довкола нього на ґрунті пристрасі до азартних ігор сформувалася група засуджених негативної спрямованості. З представниками адміністрації Вилкін поводитьсь зухвало, намагаючись в очах інших засуджених заробити собі "авторитет", навіть ціною відбування покарання в ДІЗО або ПКТ.

Після накладення на Вилкіна декількох покарань він своєї поведінки не змінив.

Одного разу, коли Вилкіна в черговий раз помістили в ІНІЗО за нецензурні вислови на адресу начальника відділення, група засуджених з 15 чоловік негативної спрямованості в знак протесту оголосили голодування, з цього ж відділення до них приєдналось ще 20 чоловік "співчуваючих".

Завдання:

До якої групи класифікаційної групи можна віднести засудженого Вилкін. Чому? Які помилки в роботі з Вилкіним допустив начальник відділення?

Яким чином варто врегулювати дану напружену ситуацію

РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЯ ТЮРЕМНОГО СЕРЕДОВИЩА

Семінарське заняття

Тема № 10. «Тюремна субкультура у середовищі засуджених. Стратифікація»

Час - 2 години

Навчальні питання:

1. Поняття мікросередовища засуджених та його психологічні особливості.
2. Структура мікросередовища засуджених та його психологічні особливості.
3. Стратифікація у середовищі засуджених

Контрольні запитання:

I. Поняття мікросередовища засуджених та його психологічні особливості:

1. Дайте визначення поняттю «мікросередовище».
2. Перерахуйте характерні ознаки середовища засуджених.
3. Які позитивні та негативні традиції притаманні середовищу засуджених?

II. Структура мікросередовища засуджених та його психологічні особливості:

1. Що таке злочинна субкультура?
2. Розкрийте зміст «татуювання» та «жаргонізм» як невід'ємні елементи субкультури.

III. Стратифікація у середовищі засуджених

1. Що означає стратифікація середовища засуджених?
2. Визначте основні принципи стратифікації засуджених.

Завдання для самостійної роботи

1. *Охарактеризуйте напрямки роботи начальника відділення СПС з проявами тюремної субкультури.*
2. *Психологічні аспекти стратифікації засуджених*
3. *Історія виникнення тюремної субкультури*

Практичне заняття

Тема № 10. «Тюремна субкультура у середовищі засуджених. Стратифікація»

Час - 2 години

Навчальні питання:

1. Кримінальний жаргон у середовищі засуджених. Лист «Авторитета».

2. Зміст та значення татуювань, як форма невербального спілкування.
3. Перегляд відеоролика «кримінальна субкультура»

Семінарське заняття

Тема № 11 «Характеристика криміногенного спілкування у середовищі засуджених»

Час - 2 години

Навчальні питання:

1. Спілкування: його функції та специфіка в місцях позбавлення волі. Психологічні бар'єри та шляхи їх подолання.
2. Вербальні та невербальні засоби спілкування з засудженими.
3. Психологія індивідуальної взаємодії з засудженими.

Контрольні запитання:

I. Спілкування: його функції та специфіка в місцях позбавлення волі. Психологічні бар'єри та шляхи їх подолання.

1. Що таке спілкування?
2. Визначте комунікативну сторону спілкування.
3. Розгляньте інтерактивну сторону спілкування.
4. Як за допомогою спілкування люди сприймають один одного?
5. Що таке зміст і форма спілкування?
6. Дайте визначення «прямого» та «опосередкованому» спілкуванню.
7. Які функції виконує криміногенне спілкування засуджених?
8. В чому проявляється специфіка спілкування засуджених?
9. Які умови необхідно створити для оптимальної організації спілкування засуджених?
10. Що таке психологічний контакт?
11. Дайте визначення поняттю «психологічний бар'єр». Перерахуйте основні види психологічних бар'єрів
12. В яких випадках виникають інтелектуальні та естетичні бар'єри?
13. Коли виникають мотиваційні та емоційні бар'єри між співробітниками УВП та засудженими?

II. Вербальні та невербальні засоби спілкування із засудженими.

1. Що таке вербальне спілкування?
2. Визначте вербальні засоби спілкування. Кримінальний жаргон як акустичний засіб таємного спілкування.
3. Розкрийте сутність поняття «невербальне спілкування»?
4. Визначте невербальні засоби спілкування.
5. Які функції виконує невербальна комунікація?
6. Що таке міміка і жести?
7. Перерахуйте основні види жестів.

III. Психологія індивідуальної взаємодії з засудженими.

1. Визначте психолого-педагогічні вимоги щодо проведення індивідуальних бесід.
2. Охарактеризуйте психічне зараження, навіювання та наслідування як види контактного спілкування.
3. Надайте характеристику таким видам контактного спілкування як вплив, пресинг, змагання.
4. Перерахуйте типові помилки, що зустрічаються під час проведення індивідуальних бесід із засудженим.

Завдання для самостійної роботи

- *«Види психологічних бар'єрів у встановленні психологічного контакту з засудженим»*

– *«Прийоми ефективного слухання під час проведення бесіди з засудженим»*

Практичне заняття

Тема № 11. «Характеристика криміногенного спілкування у середовищі засуджених»

Час 2 години

Навчальні питання

1. Методи встановлення психологічного контакту із засудженими. Поняття психологічного контакту.
2. Використання індивідуальних особливостей засудженого під час встановлення з ним психологічного контакту.
3. Основні вимоги до проведення індивідуальної бесіди з засудженим. Тренінг комунікативних навичок.
4. Використання невербальних засобів спілкування під час встановлення психологічного контакту.

Контрольні питання

1. Ознайомча, профілактична, формуюча, психодіагностична, психокорекційна та аналітична бесіди.
2. Поняття психологічного контакту.
3. Розвиток комунікативних здібностей у співробітників та їх значення при встановленні психологічного контакту.
4. Негативні прояви емоційних станів, рис характеру та темпераменту у засуджених при встановленні з ними психологічного контакту.
5. Характеристика та особливості застосування психологічних прийомів встановлення психологічного контакту під час індивідуальної взаємодії із засудженим.
6. Характеристика типових помилок під час індивідуальної взаємодії із засудженим.
7. Види психологічної підготовки співробітників щодо розвитку в них комунікативних здібностей.
8. Психологія індивідуальної взаємодії із засудженим.
9. Психологічні прийоми та особливості їх застосування під час проведення індивідуальних бесід із засудженими.

Завдання для самостійної роботи реферати на тему :

1. *Види психологічних бар'єрів.*
2. *Психолого-педагогічні вимоги щодо проведення індивідуальних бесід.*
3. *Психологічні прийоми вербального контакту з засудженим.*
4. *Психологічні прийоми коригуючого впливу на особистість засудженого.*
5. *Прийоми ефективного слухання.*

Семінарське заняття

Тема № 12. «Психологія груп та колективу засуджених»

Час - 2 години

Навчальні питання:

3. Малі неформальні групи - їх ознаки, особливості, класифікація та структура
4. Специфіка соціально-виховної роботи в малих неформальних групах засуджених.

Контрольні запитання:

I. Малі неформальні групи - їх ознаки, особливості, класифікація та структура:

1. Що собою представляє мала неформальна група засуджених?
2. Яким чином позбавлення волі впливає на особистість і чому це сприяє

утворенню малих груп?

3. Визначте загальні ознаки малої неформальної групи засуджених.
4. Перерахуйте особливості малих неформальних груп.
5. Які типи малих груп можна виділити в колективі засуджених?
6. Охарактеризуйте кожний тип малих неформальних груп засуджених.
7. Яка структура групи залежно від ступені її організованості та лідерства?
8. З'ясуйте основні функції лідера МНГ в УВП та їх особливості.

II. Специфіка соціально-виховної роботи в малих неформальних групах засуджених:

4. Які соціально-психологічні фактори визначають характер взаємовідносин в групі і впливають на проведення соціально-виховної роботи?
5. Які види соціально-виховної роботи запроваджуються в роботі з членами малих неформальних груп та їх лідерами?

Завдання для самостійної роботи

– *Особливості формування малих неформальних груп засуджених в місцях позбавлення волі*

Семінарське заняття

Тема № 13. «Особливості роботи із засудженими, які відносяться до «групи ризику»

Час - 2 години

Навчальні питання:

1. Психологічна характеристика осіб «групи ризику».
2. Методика роботи із засудженими схильними до суїциду.
3. Особливості осіб, які хворіють на алкоголізм.
4. Особливості осіб, які хворіють на наркоманію.

Контрольні запитання:

I. Психологічна характеристика осіб «групи ризику».

1. Розкрийте поняття «група ризику».
2. Назвіть категорії засуджених, яких відносять до «групи ризику».
3. З яких джерел можна отримати інформацію про осіб, які схильні до «ризикованої поведінки»?

II. Методика роботи із засудженими схильними до суїциду.

1. Дайте визначення поняттю «самогубство».
2. Які існують джерела отримання інформації про схильність особи засудженого до вчинення самогубства?
3. Перерахуйте ознаки та симптоми можливого самогубства.
4. Визначте категорії засуджених, які схильні до самогубства.
5. Надайте класифікацію засуджених схильних до самогубств.
6. За якими напрямками проводиться зниження ризику самогубств серед засуджених?
7. Окресліть напрямки роботи з особами, схильними до самогубства.
8. Які методи співпраці повинні використовувати психолог та начальник відділення СПС для попередження суїцидальної поведінки засуджених?

III. Особливості осіб, які хворіють на алкоголізм.

1. Дайте визначення алкоголізму з медичної точки зору.
2. Назвіть характерні ознаки засудженого, хворого на алкоголізм.
3. Які наслідки тривалого вживання алкоголю?
4. Перерахуйте групи засуджених хворих на алкоголізм.
5. Визначте основні напрямки роботи з хворими на алкоголізм.

IV. Особливості осіб, які хворіють на наркоманію.

1. Визначте психологічні типи наркоманів.
2. Назвіть характерні ознаки людини, яка вживає наркотики.

3. Візуальна діагностика засуджених, які вживають наркотики.
4. Визначте основні напрямки роботи з хворими на наркоманію.

Завдання для самостійної роботи

«Особливості роботи пенітенціарного персоналу з засудженими, які відносяться до «групи ризику»

«Візуальна діагностика людини, що знаходиться в стані наркотичного сп'яніння»

Практичне заняття

Тема № 13. «Особливості роботи із засудженими, які відносяться до «групи ризику»

Час - 2 години

Навчальні питання:

1. Методика роботи із засудженими схильними до суїциду.
2. Методика роботи із засудженими, які хворіють на алкоголізм.
3. Методика роботи із засудженими, які хворіють на наркоманію.

Семінарське заняття

Тема № 14 "Конфлікти та групові ексцеси у середовищі засуджених"

Час - 2 години

Навчальні питання:

1. Поняття конфлікту: його структурні елементи
2. Типи та класифікація конфліктів в УВП.

Контрольні питання:

1. Дайте визначення поняттю «конфлікт» та його структурним компонентам.
2. Визначте предмет конфлікту та фактори що його викликають.
3. Визначте психологічні основи конфлікту
4. Розгляньте детально види конфліктів та їх класифікацію.
5. Виділіть групи основних причин конфліктів в місцях позбавлення волі

Практичні заняття

Тема № 14 "Конфлікти та групові ексцеси у середовищі засуджених"

Час - 2 години

Навчальні питання:

1. Визначення конфліктної поведінки особистості за методикою К.Томаса
2. Оцінка агресивності у відносинах за методикою А. Ассінгера.

Контрольні питання:

1. Надайте рекомендації персоналу щодо виходу із конфліктної ситуації.
2. Яким чином здійснюється робота з основними категоріями засуджених з метою профілактики конфлікту
3. Запропонуйте схему розв'язання конфліктів:
4. Назвіть методи профілактики конфліктної поведінки засуджених в місцях позбавлення волі згідно методичних рекомендацій.

Семінарське заняття

Тема № 15 «Психологічна характеристика адаптації до життя в нових умовах»

Навчальні питання:

1. Соціально-психологічна адаптація засуджених в УВП.
2. Динаміка адаптації засуджених на різних етапах відбування покарання.

Контрольні запитання:

I. Соціально-психологічна адаптація засуджених в УВП.

1. Дайте визначення поняттю «адаптація».
2. Що таке «соціальна» та «психологічна» адаптація?
3. Дайте визначення поняттю «соціально-психологічна адаптація».
4. Розкрийте аспекти психологічної адаптації засуджених.
5. Які існують періоди соціальної адаптації засуджених?
6. За якими ознаками оцінюється здатність засудженого до адаптації?
7. Визначте фактори адаптації засудженого.

II. Динаміка адаптації засуджених на різних етапах відбування покарання.

1. Які існують види адаптації засуджених?
2. Що ускладнює процес адаптації?
3. Які психічні стани супроводжують процес адаптації засуджених?
4. Розкрийте динаміку особистості засудженого під час відбування покарання.
5. Дайте визначення поняттю «психологічна підготовка».
6. Визначте види психологічної підготовки засуджених.
7. Які існують види підготовки засуджених до життя на волі?
8. Яким аспектам необхідно приділити увагу готуючи засуджених до життя на волі?
9. Які існують форми підготовки засуджених до звільнення?

Завдання для індивідуальної роботи

«Психологічна допомога в адаптації засуджених до нових умов»;

«Динаміка адаптації засуджених на різних етапах відбування покарання».

Семінарське заняття

Тема № 16. Психологічні основи режиму відбування покарання та праці засуджених.

Час – 2 години

Навчальні питання

1. Функції режиму в УВП.
2. Особливості психологічного впливу режиму утримання на психіку засуджених.
3. Динамічний стереотип поведінки та умови його формування у засуджених в УВП.
4. Психологічні особливості праці засуджених;
5. Психологічні особливості формування бригад засуджених у відділенні СПС.

Контрольні питання

1. Робота психолога УВП щодо підвищення рівня адаптації до режиму тримання засуджених в УВП.
2. Робота начальника відділення СПС (начальника відділення КДіР) щодо роз'яснення вимог режиму в УВП.
3. Інформація, яка надається засудженому на дільниці КДіР щодо дотримання режиму в УВП.
4. Особливості впливу режиму тримання в УВП на психіку засудженого.
5. Психологічні умови ефективного впливу режиму в УВП на поведінку засудженого.
6. Функції режиму в УВП та їх характеристика.
7. Роль праці у виправленні та ресоціалізації засуджених.
8. Вивчення психологічної готовності засуджених до праці.
9. Поняття режиму в УВП та його психологічна сутність.
10. Значення режиму тримання в процесі виправлення та ресоціалізації засуджених.
11. Поняття динамічного стереотипу поведінки засудженого та психологічний

механізм його формування.

12. Характеристика каральної функції режиму тримання.
13. Характеристика виховної функції режиму тримання.
14. Характеристика забезпечуючої функції режиму тримання.
15. Психологічна характеристика груп засуджених за їх відношенням до режиму тримання.
16. Робота психолога УВП щодо підвищення рівня адаптації до режиму тримання засуджених в УВП.
17. Робота начальника відділення СПС (начальника відділення КДіР) щодо роз'яснення вимог режиму в УВП.
18. Інформація, яка надається засудженому на дільниці КДіР щодо дотримання режиму в УВП.
19. Особливості праці засуджених в УВП.
20. Функції, які виконує соціально-корисна праця засуджених в УВП.
21. Предмет та головні завдання психології праці.
22. Поняття трудової експертизи.
23. Прогностична експертиза трудової діяльності засудженого.
24. Ретроспективна експертиза трудової діяльності засуджених.
25. Формування у засуджених психологічної готовності до праці.
26. Види готовності до праці.
27. Робота начальника відділення СПС щодо профілактики ухилень від праці засуджених.
28. Завдання для самостійної роботи реферати на теми :
29. Психологічні особливості впливу режиму на поведінку неповнолітніх засуджених.
30. Особливості психологічного впливу режиму утримання на психіку засуджених.
31. Динамічний стереотип поведінки та умови його формування у засуджених в УВП.
32. Психологічні особливості праці засуджених;
33. Психологічні особливості формування бригад засуджених у відділенні СПС.

Практичне заняття

Тема № 16. Психологічні основи режиму відбування покарання та праці засуджених.

Час – 6 години

Місце проведення : ЧВК №44

Питання, які відпрацьовуються (при проведенні заняття в УВП):

1. Вивчення досвіду роботи практичних працівників ЧВК - 44 з організації та підтримання режимних вимог до засуджених
2. Вивчення досвіду роботи практичного психолога ЧВК - 44 що стосується роботи з порушниками режиму утримання.
3. Вивчення досвіду роботи начальників відділень СПС з організації виробничої діяльності засуджених

Контрольні питання

1. Робота психолога УВП щодо підвищення рівня адаптації до режиму тримання засуджених в УВП.
2. Робота начальника відділення СПС (начальника відділення КДіР) щодо роз'яснення вимог режиму в УВП.
3. Інформація, яка надається засудженому на дільниці КДіР щодо дотримання режиму в УВП.
4. Особливості впливу режиму тримання в УВП на психіку засудженого.
5. Психологічні умови ефективного впливу режиму в УВП на поведінку

засудженого.

6. Функції режиму в УВП та їх характеристика.
7. Роль праці у виправленні та ресоціалізації засуджених.
8. Вивчення психологічної готовності засуджених до праці.
9. Поняття режиму в УВП та його психологічна сутність.
10. Значення режиму тримання в процесі виправлення та ресоціалізації засуджених.
11. Поняття динамічного стереотипу поведінки засудженого та психологічний механізм його формування.
12. Характеристика каральної функції режиму тримання.
13. Характеристика виховної функції режиму тримання.
14. Характеристика забезпечуючої функції режиму тримання.
15. Психологічна характеристика груп засуджених за їх відношенням до режиму тримання.
16. Робота психолога УВП щодо підвищення рівня адаптації до режиму тримання засуджених в УВП.
17. Робота начальника відділення СПС (начальника відділення КДіР) щодо роз'яснення вимог режиму в УВП.
18. Інформація, яка надається засудженому на дільниці КДіР щодо дотримання режиму в УВП.
19. Особливості праці засуджених в УВП.
20. Функції, які виконує соціально-корисна праця засуджених в УВП.
21. Предмет та головні завдання психології праці.
22. Поняття трудової експертизи.
23. Прогностична експертиза трудової діяльності засудженого.
24. Ретроспективна експертиза трудової діяльності засуджених.
25. Формування у засуджених психологічної готовності до праці.
26. Види готовності до праці.
27. Робота начальника відділення СПС щодо профілактики ухилень від праці засуджених.
28. Завдання для самостійної роботи реферати на теми :
29. Психологічні особливості впливу режиму на поведінку неповнолітніх засуджених.
30. Особливості психологічного впливу режиму утримання на психіку засуджених.
31. Динамічний стереотип поведінки та умови його формування у засуджених в УВП.
32. Психологічні особливості праці засуджених;
33. Психологічні особливості формування бригад засуджених у відділенні СПС.

РОЗДІЛ 4.

«ПСИХОЛОГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ВИПРАВНИХ УСТАНОВ»

Семінарське заняття

Тема № 17 «Психологічна характеристика діяльності персоналу у пенітенціарних закладах»

Час - 2 години

Навчальні питання:

1. Характеристика основних якостей та вимог до пенітенціарного персоналу.
2. Професійна деформація персоналу УВП.
3. Психологічна структура діяльності персоналу УВП.
4. Характеристика колективу співробітників та соціально-психологічних явищ, що відбуваються в ньому.

Контрольні запитання:

I. Характеристика основних якостей та вимог до пенітенціарного персоналу.

1. Назвіть моральні якості, якими повинен володіти співробітник УВП.
2. Перерахуйте професійні якості, якими повинен володіти співробітник УВП.
3. Визначте ділові якості персоналу УВП.
4. Розкрийте вимоги до особистісних якостей персоналу УВП.
5. Які вимоги до здібностей співробітників УВП?

II. Професійна деформація персоналу УВП.

1. Що таке професійна деформація?
2. В наслідок чого настає професійна деформація?
3. Визначте групи професійної діяльності персоналу УВП за ступенем деформуючого впливу на особистість.
4. Розкрийте адміністративно-організаційний напрямок профілактики професійної деформації персоналу УВП.
5. Розкрийте відновлювально-реабілітаційний напрямок профілактики професійної деформації персоналу УВП.
6. Розкрийте психолого - виховний напрямок профілактики професійної деформації персоналу УВП.

III. Психологічна структура діяльності персоналу УВП.

1. Які існують складові професійної діяльності персоналу УВП?
2. Охарактеризуйте соціальну, юридичну та виробничо-господарчу складові професійної діяльності персоналу УВП.
3. Надайте характеристику психолого-педагогічній та організаційно-управлінській складовим професійної діяльності персоналу УВП.

IV. Характеристика колективу співробітників та соціально-психологічних явищ, що відбуваються в ньому.

1. Що входить в поняття «стиль управління» колективом? Назвіть стилі управління колективом.
2. Розкрийте диктаторський стиль управління колективом.
3. Надайте характеристику демократичному стилю керівництва колективом.
4. Охарактеризуйте ліберальний та бюрократичний стилі управління колективом.
5. Які існують негативні стилі керівництва?
6. Надайте характеристику мікроменеджменту та «чайковому менеджменту».
7. Охарактеризуйте «грибний менеджмент», прихований менеджмент та апостеріорний менеджмент як негативні стилі керівництва.
8. Що необхідно враховувати при виборі стилю управління колективом?
9. Визначте особливості колективу співробітників УВП.
10. Які ситуації в діяльності персоналу УВП є екстремальними?
11. Визначте психологічні наслідки екстремальних ситуацій для особистості.
12. Від яких факторів залежить психологічна готовність до дій співробітників в психічно напружених, екстремальних ситуаціях.
13. Визначте основні напрямки психологічної підготовки співробітників до дій в екстремальних ситуаціях.

Завдання для самостійної роботи

1. *«Психологія колективу співробітників УВП»,*
2. *«Основи психологічної підготовки співробітників»,*
3. *«Психологія діяльності співробітників УВП в екстремальних ситуаціях»,*
4. *«Відмінності між лідером і керівником за Б. Паригінім».*

Тема № 17 «Психологічна характеристика діяльності персоналу у пенітенціарних закладах»

Час - 2 години

Навчальні питання:

1. Вимоги, які висуваються до особистості співробітника УВП.
2. Поведінка співробітника в психічно-напружених та екстримальних ситуаціях.
3. Методик вивчення факторів привабливості професії.
4. Характеристика особистості за «Психогеометричним тестом» Діленгера
5. Тест: «Кто я? Капітан? Рулевой? Пассажира?»
6. Тест А.Асингера на оцінку агресивності у відносинах.

Контрольні питання

1. Поняття професійної деформації та основні напрямки її профілактики.
2. Організаційно-управлінська підструктура діяльності співробітників УВП.
3. Виробничо-господарська діяльність співробітників УВП.
4. Соціальна і юридична підструктура діяльності співробітників УВП.
5. Психолого-педагогічна підструктура діяльності співробітників УВП.
6. Професійно-педагогічна спрямованість особистості співробітника УВП
7. Характеристика стилів та методів керівництва колективом співробітників УВП.
8. Професійна модель поведінки співробітника УВП.
9. Значення особистості начальника відділення СПС, співробітників УВП в здійсненні процесу виховання та перевиховання засуджених.
10. Особливості колективу співробітників УВП.
11. Особливості педагогічного впливу в умовах УВП.
12. Спілкування в колективі вихователів та його форми

Завдання для самостійної роботи**реферати на тему :**

1. *Професійна мова та її особливості.*
2. *Професійна модель поведінки співробітника УВП.*
3. *Поведінка співробітника в родині, побуті та професійна діяльність.*
4. *Роль особистості вихователя в організації соціально-виховної роботи з засудженими.*
5. *Поняття професійної деформації та основні напрямки її профілактики.*

Семінарське заняття

Тема № 18. Основні завдання та функції діяльності пенітенціарного психолога.

Час – 2 години

Навчальні питання

1. Професійні принципи діяльності пенітенціарного психолога.
2. Завдання та функції пенітенціарного психолога.
3. Організація планування та документація психолога УВП.
4. Нормативно-правова база діяльності психолога УВП

Контрольні питання

1. Професійні принципи діяльності пенітенціарного психолога.
2. Завдання та функції пенітенціарного психолога.
3. Організація планування та документація психолога УВП.
4. Професійні принципи діяльності пенітенціарного психолога.
5. Нормативно-правова база діяльності психолога УВП
6. Характеристика принципів законності та гуманізму.
7. Характеристика принципів компетентності та конфіденційності.
8. Характеристика принципів об'єктивності та спів партнерства.
9. Основні завдання пенітенціарного психолога в УВП.
10. Професійні функції психолога УВП.

11. Права та обов'язки психолога УВП.
12. Документація та планування роботи психолога УВП.
13. Робота психолога з новоприбулими засудженими в УВП.
14. Характеристика заходів щодо роботи психолога серед новоприбулих засуджених.
15. Консультативно-методична робота з працівниками соціально-психологічної служби пенітенціарної установи.
16. Особливості роботи пенітенціарного психолога із засуджених, які віднесені до "групи ризику".
17. Призначення та обладнання кімнати психоемоційного розвантаження психологічної служби УВП.

**Завдання для самостійної роботи
реферати на тему :**

1. *Взаємодія та особливості професійних контактів пенітенціарного психолога.*

Практичне заняття

Тема № 19. Психодіагностика основних властивостей та якостей засуджених.

Час – 2 години

Навчальні питання

1. Практична психодіагностика в діяльності пенітенціарного психолога.
2. Особливості психодіагностичної роботи з новоприбулими засудженими
3. Класифікація проєктивних методик. Методика кольоровибору М.Люшера.
4. Використання проєктивного методу дослідження особистості у практичній діяльності. Методика «Намалюй свій характер»

Контрольні питання

1. Що таке психодіагностика?
2. Яка інформація складає психологічний портрет особистості?
3. Хто має право проводити психодіагностичне обстеження засуджених?
4. Яка інформація виявляється в результаті здійснення психодіагностики?
5. Які вимоги до здійснення психологічного дослідження Ви знаєте?
6. Які види психологічної діагностики застосовуються при роботі із засудженими?
7. Які є види психологічних тестів?
8. Що означає валідність методики?
9. У чому полягає алгоритм роботи психолога у дільниці КДіР?
10. Які особливості проведення індивідуальних і групових бесід в КДіР?
11. Яка інформація відбивається в психологічній картці профілактичного обліку?
12. Які методики застосовуються психологом при здійсненні діагностики засуджених в КДіР?
13. Яка інформація відбивається в діагностичному висновку обстежуваної особи?

**Завдання для самостійної роботи
реферати на тему :**

1. *Психодіагностика як галузь психологічної науки та практики.*
2. *Види психодіагностичних методик, які використовуються для діагностики засуджених в УВП.*

Практичне заняття

**Тема № 20 «Особливості реалізації пробаційних програм у підрозділах
Державної установи «Служба пробації»**

Час – 4 години

Навчальні питання

1. Реалізація пробаційних програм стосовно осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням
 - Пробаційну програму «Зміна прокримінального мислення» для неповнолітніх суб'єктів пробації;
 - Пробаційну програму «Подолання агресивної поведінки» для неповнолітніх суб'єктів пробації;
 - Пробаційну програму «Попередження вживання психоактивних речовин» для неповнолітніх суб'єктів пробації;
2. Методика оцінки ризиків та потреб неповнолітніх, які перебувають у конфлікті із законом.
3. Здійсненням заходів з підготовки осіб, до звільнення які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк.

Список рекомендованих джерел

1. Бочелюк В. Й. Юридична психологія: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2010. 336 с.
2. Вачков И. В. Психология тренинговой работы: содержательные, организационные и методические аспекты ведения тренинговой группы. Москва: Эксмо, 2007. 416 с.
3. Етичний кодекс психолога. URL: https://upsihologa.com.ua/etychnyi_kodeks_psyhologa.html (дата звернення: 10.09.19).
4. Замула С. Ю. Профілактика впливу кримінальної субкультури на неповнолітніх засуджених у спеціальних виховних установах: навч.-метод. посібник. Біла Церква, 2011. 240 с.
5. Збірник нормативних документів і методичних рекомендацій з питань організації виховної та соціально-психологічної роботи серед осіб, засуджених до позбавлення волі / уклад. С. Скоков, Ю. Олійник, О. Янчук. Київ: Леся, 2002. 312 с.
6. Крейдун Н. П. Основи пенітенціарної психології: навч. посібник / [Крейдун Н. П., Лактіонов О. М., Сорока А. В., Скоков С. І.]. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. 140 с.
7. Крейдун Н. П. Соціально-психологічні технології індивідуальної та групової роботи із засудженими жінками в пенітенціарних умовах. Харків: Основа, 2001. 121 с.
8. Курс інформаційно-консультативної та психокорекційної роботи із засудженими, які готуються до звільнення з виховних колоній: практичний посібник для використання у роботі центрів соціально-психологічної реабілітації засуджених виховних колоній / [Т. П. Авельцева, Т. В. Голишкіна, О. В. Вакуленко, О. Б. Янчук]; під заг. ред. С.І. Скокова, О.Б. Янчука. Київ, 2003. 200 с.
9. Курси з розвитку соціальних та життєвих навичок для ув'язнених: практичний базовий посібник для персоналу з підготовки до звільнення / Мартін Седдон, Алла Шуть. Рада Європи, 2017. 86 с.
10. Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки навч. посібник. Київ: Либідь, 2011. 520 с.
11. Медведєв В. С. Робоча книга пенітенціарного психолога. Київ: Леся, 2000. 217 с.
12. Методичні рекомендації до складання характеристик на засуджених: [навч.-метод. посібник для персоналу ДКВС України] / [уклад.: С. О. Чебоненко, О. С. Третяк, В. В. Дрижак та ін.]. Чернігів : Чернігівський юридичний коледж Держдепартаменту України, 2007. 47 с.

13. Мороз Л. І. Психічні стани жінок у період відбування покарання в місцях позбавлення волі: посібник. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2012. С. 13–23.
14. Морозов О. М. Психологія особистості: оперативна аудіовізуальна діагностика: навчальний посібник. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2008. 328 с.
15. Низовець О. М. Програма соціально-психологічного тренінгу підготовки неповнолітніх засуджених до звільнення. *Практична психологія та соціальна робота*. 2013. № 10–11.
16. Підготовка до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження або позбавлення волі на певний строк, у тому числі неповнолітніх: методичний посібник / [В. М. Вовк, Т. В. Журавель, В. М. Калівошко та ін.]; за заг. ред. Т. В. Журавель, Ю. В. Пилипас. Київ, 2012. 168 с.
17. Про затвердження положень про програми диференційованого виховного впливу на засуджених: Наказ № 1418/5 від 16.05.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0727-16> (дата звернення: 10.09.19).
18. Про організацію соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими: Наказ Міністерства юстиції України № 2300/5 від 04.11.2013. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1863-13> (дата звернення: 10.09.19).
19. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 17.03.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-17> (дата звернення: 10.09.19).
20. Психологія суїцидальної поведінки. *Діагностика, корекція, профілактика*: зб. наук. праць / за заг. ред. С. І. Яковенка. Київ, 2004. 160 с.
21. Психологія суїцидальної поведінки: посібник / за заг. ред. проф. О. В. Тімченка. Харків, 2007. 129 с.
22. Сєверов О. П. Вивчення та попередження конфліктних взаємин між засудженими: навчально-методичний посібник. Київ: 2002. 50 с.
23. Синьов В. М. Професійне спілкування пенітенціарного персоналу: навчально-методичний посібник. Київ: 2003. 152 с.
24. Суліцький В. В. Психологічні особливості засуджених-суїцидентів: автореф. дис. ... канд. психологічних наук: 19.00.06 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2002.
25. Федоренко Р. П. Психологія суїциду: навч. посіб. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. 260 с.
26. Чебоненко С. О. Пенітенціарна психологія: навчальний посібник. Чернігів, 2011. 219 с.
27. Яковенко С. І. Психологічна профілактика суїцидальної поведінки працівників органів внутрішніх справ: методичні рекомендації. Київ, 2000. 119 с.

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання виконуються у вигляді рукописного есе обсягом до 5 сторінок за темою яка обирається з нижченаведеного переліку або індивідуальною темою погодженою з викладачем. При написанні есе доцільним буде скористатись порадами за посиланням: <https://zno.if.ua/?p=985>

Тематика есе:

1. Дайте характеристику історії виникнення і розвитку пенітенціарної психології.
2. Визначте та охарактеризуйте основні етапи розвитку і становлення вітчизняної пенітенціарної психології.
3. Проведіть аналіз основних принципів діяльності вищої нервової системи.
4. Обґрунтуйте необхідність вчення І.Сеченова та І.Павлова про закономірності діяльності вищої нервової системи.
5. Охарактеризуйте поняття і види рефлексів та їх характеристика.
6. Розкрийте специфіку вчення про першу і другу сигнальні системи.

7. Визначте вимоги до застосування методів пенітенціарної психології.
8. Використання психологічних результатів вивчення особистості в процесі індивідуальної роботи.
9. Значення особової справи засудженого у створенні психолого-педагогічного портрету його особистості.
10. Запропонуйте своє бачення та поясніть процедуру прояву емоцій та почуттів засуджених.
11. Поняття про емоції та почуття, особливості їх прояву у засуджених.
12. Воля та фізіологічні основи вольових дій засуджених
13. Характеристика типів темпераменту та врахування їх у виховній роботі з засудженими.
14. Поняття про характер та шляхи його виховання у засуджених.
15. Назвіть загальну характеристику характеру злочинця.
16. Загальні умови формування і розвитку здібностей у засуджених в УВП.
17. Роль задатків у формуванні здібностей.
18. Психологічна сутність роботи начальника відділення СПС по вивченню здібностей засуджених.
19. Спрямованість особистості та її структура. Особливості спрямованості засуджених.
20. Психологічні аспекти формування позитивної спрямованості особистості засуджених.
21. Психолого-педагогічна класифікація засуджених і її врахування у соціально-виховній роботі.
22. Особливості роботи з особами, які схильні до гри під інтерес, до нападу на персонал установи, до втечі та інші групи виходячи із специфіки спецконтингенту в різних видах установ виконання покарань.
23. Зміни в структурі особистості хворої на алкоголізм та наркоманію.
24. Психологічний мікроклімат в малих групах засуджених.
25. Охарактеризуйте малі неформальні групи засуджених з позитивною, негативною та невизначеною спрямованістю.
26. Визначте функції лідера МНГ в УВП та їх особливості
27. Розкрийте специфіку структури мікросередовища засуджених.
28. Назвіть типові конфлікти в середовищі засуджених та їх класифікація.
29. Визначте психологічні аспекти профілактики та вирішення конфліктних ситуацій в місцях позбавлення волі.
30. Зробіть аналіз характеристика осіб схильних до суїциду. Особливості роботи із засудженими схильними до суїциду.
31. Проведіть аналіз особливостей осіб, які хворіють на алкоголізм та методика роботи із цими засудженими.
32. Проведіть аналіз особливостей осіб, які хворіють на наркоманію та методика роботи із цими засудженими.
33. Опишіть види психодіагностичних методів дослідження особистості засудженого.
34. Охарактеризуйте психодіагностичні методики які використовуються в УВП.
35. Визначте особливості застосування консультативно-методичної роботи з працівниками соціально-психологічної служби пенітенціарної установи.
36. Визначте та охарактеризуйте призначення та обладнання кімнати психоемоційного розвантаження психологічної служби УВП.
37. Визначте та охарактеризуйте негативні прояви емоційних станів, рис характеру та темпераменту у засуджених при встановленні з ними психологічного контакту.
38. Дайте характеристику та особливості застосування психологічних прийомів встановлення психологічного контакту під час індивідуальної взаємодії із засудженим.

39. Визначте види психологічної підготовки співробітників щодо розвитку в них комунікативних здібностей.
40. Опишіть предмет та головні завдання психології праці.
41. Явка з повинною засудженого як один з методів виправлення та ресоціалізації засудженого.
42. Опишіть динаміку адаптації засуджених на різних етапах відбування покарання.
43. Проведіть аналіз особливостей адаптації засуджених до довічного позбавлення волі.
44. Зробіть аналіз психологічних особливостей впливу режиму на поведінку неповнолітніх засуджених.
45. Визначте особливості психологічного впливу режиму утримання на психіку засуджених.
46. Запропонуйте своє бачення та поясніть процедуру утворення динамічного стереотипу поведінки та умови його формування у засуджених в УВП.
47. Визначте психологічні чинники особливості праці засуджених.
48. Визначте поняття професійної деформації та основні напрямки її профілактики.
49. Зробіть аналіз характеристики стилів та методів керівництва колективом співробітників УВП.
50. Визначте чинники професійної мови та її особливостей.
51. Визначте професійну модель поведінки персоналу УВП.
52. Проведіть аналіз соціального, морального і професійного значення психологічних знань для діяльності співробітників пенітенціарних установ.

Список рекомендованих джерел

1. Бочелюк В. Й. Юридична психологія: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2010. 336 с.
2. Вачков И. В. Основы технологии группового тренинга. Москва, 2007. 256 с.
3. Вачков И. В. Психология тренинговой работы: содержательные, организационные и методические аспекты ведения тренинговой группы. Москва: Эксмо, 2007. 416 с.
4. Етичний кодекс психолога. URL: https://upsihologa.com.ua/etychnyi_kodeks_psyhologa.html (дата звернення: 10.09.19).
5. Замула С. Ю. Профілактика впливу кримінальної субкультури на неповнолітніх засуджених у спеціальних виховних установах: навч.-метод. посібник. Біла Церква, 2011. 240 с.
6. Засоби виправлення та ресоціалізації засуджених до позбавлення волі: монографія / за заг. ред. А. Х. Степанюка. Харків: Кросроуд, 2011. 323 с.
7. Захаров К. В. Соціально-психологічні технології в сучасній психології. *Вісник Дніпропетровського нац. університету*. 2010. Т. 18. № 9/1. Вип. 16. С. 54–61.
8. Збірник нормативних документів і методичних рекомендацій з питань організації виховної та соціально-психологічної роботи серед осіб, засуджених до позбавлення волі / уклад. С. Скоков, Ю. Олійник, О. Янчук. Київ: Леся, 2002. 312 с.
9. Крейдун Н. П. Основы пенитенциарной психологии: навч. посібник / [Крейдун Н. П., Лактіонов О. М., Сорока А. В., Скоков С. І.]. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. 140 с.
10. Крейдун Н. П. Соціально-психологічні технології індивідуальної та групової роботи із засудженими жінками в пенітенціарних умовах. Харків: Основа, 2001. 121 с.
11. Кримінально-виконавчий кодекс України: станом на 16 січ. 2017 р. Відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2017. 89 с.
12. Курс інформаційно-консультативної та психокорекційної роботи із засудженими, які готуються до звільнення з виховних колоній: практичний посібник для

використання у роботі центрів соціально-психологічної реабілітації засуджених виховних колоній / [Т. П. Авельцева, Т. В. Голишкіна, О. В. Вакуленко, О. Б. Янчук]; під заг. ред. С.І. Скокова, О.Б. Янчука. Київ, 2003. 200 с.

13. Курси з розвитку соціальних та життєвих навичок для ув'язнених: практичний базовий посібник для персоналу з підготовки до звільнення / Мартін Седдон, Алла Шуть. Рада Європи, 2017. 86 с.

14. Кушнірова Т. В. Соціально-психологічні аспекти роботи з жінками, яких притягнуто до кримінальної відповідальності. Київ: Леся, 2002. 64 с.

15. Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки навч. посібник. Київ: Либідь, 2011. 520 с.

16. Максимова Н. Ю. Сприятлива соціальна ситуація розвитку як умова психологічної корекції особистості. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2009. Т. XI. Ч. 2. С. 273–281.

17. Медведев В. С. Проблемы профессиональной деформации сотрудников органов внутренних дел. Киев: Изд-во КИВС, 1997. 158 с.

18. Медведев В. С. Робоча книга пенітенціарного психолога. Київ: Леся, 2000. 217 с.

19. Методичні рекомендації до складання характеристик на засуджених: [навч.-метод. посібник для персоналу ДКВС України] / [уклад.: С. О. Чебоненко, О. С. Третяк, В. В. Дрижак та ін.]. Чернігів : Чернігівський юридичний коледж Держдепартаменту України, 2007. 47 с.

20. Мороз Л. І. Психічні стани жінок у період відбування покарання в місцях позбавлення волі: посібник. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2012. С. 13–23.

21. Морозов О. М. Психологія особистості: оперативна аудіовізуальна діагностика: навчальний посібник. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2008. 328 с.

22. Низовець О. М. Програма соціально-психологічного тренінгу підготовки неповнолітніх засуджених до звільнення. *Практична психологія та соціальна робота*. 2013. № 10–11.

23. Підготовка до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження або позбавлення волі на певний строк, у тому числі неповнолітніх: методичний посібник / [В. М. Вовк, Т. В. Журавель, В. М. Калівошко та ін.]; за заг. ред. Т. В. Журавель, Ю. В. Пилипас. Київ, 2012. 168 с.

24. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів: Закон від 8.04.2014 р. № 1186 – VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1186-18> (дата звернення: 10.07.19).

25. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23.06.2005 № 2713-IV (редакція від 01.01.2019). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2713-15> (дата звернення: 10.09.2019).

26. Про затвердження положень про програми диференційованого виховного впливу на засуджених: Наказ № 1418/5 від 16.05.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0727-16> (дата звернення: 10.09.19).

27. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань. Законодавство України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32462.html (дата звернення: 10.09.19).

28. Про організацію соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими: Наказ Міністерства юстиції України № 2300/5 від 04.11.2013. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1863-13> (дата звернення: 10.09.19).

29. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 17.03.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-17> (дата звернення: 10.09.19).

30. Проскура В. В. Підготовка засуджених до реінтеграції у суспільство: підручник. Львів: Папуга, 2007. 200 с.
31. Психологія суїцидальної поведінки. *Діагностика, корекція, профілактика*: зб. наук. праць / за заг. ред. С. І. Яковенка. Київ, 2004. 160 с.
32. Психологія суїцидальної поведінки: посібник / за заг. ред. проф. О. В. Тімченка. Харків, 2007. 129 с.
33. Радзієвський В. О. Кримінальна субкультура як суспільна реальність. *Юрист України*. 2011. № 2 (15). С. 71–76.
34. Сєверов О. П. Вивчення та попередження конфліктних взаємин між засудженими: навчально-методичний посібник. Київ: 2002. 50 с.
35. Синьов В. М. Професійне спілкування пенітенціарного персоналу: навчально-методичний посібник. Київ: 2003. 152 с.
36. Суліцький В. В. Психологічні особливості засуджених-суїцидентів: автореф. дис. ... канд. психологічних наук: 19.00.06 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2002.
37. Федоренко Р. П. Психологія суїциду: навч. посіб. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. 260 с.
38. Чебоненко С. О. Пенітенціарна психологія: навчальний посібник. Чернігів, 2011. 219 с.
39. Яковенко С. І. Психологічна профілактика суїцидальної поведінки працівників органів внутрішніх справ: методичні рекомендації. Київ, 2000. 119 с.

Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в Таблиці 1

Таблиця 1

№ з/п	Вид навчальної діяльності	Кількість балів
1	Робота на лекції	1
2	Робота на практичному занятті	до 1,5
	участь у розв'язуванні ситуаційних задач	0,5
	відповідь на практичному занятті	0,5
	доповнення на практичному занятті	0,5
3	Робота на семінарському занятті	до 1,5
	відповідь на семінарському занятті	0,5
	доповнення на семінарському занятті	0,5
4	Виконання завдань самостійної роботи	0,5
5	Реферативні повідомлення	3
6	Тестування	до 5
7	Виконання ІНДЗ	5
8	Екзамен	25

Робота на лекції передбачає сприйняття та засвоєння теоретичного курсу, а також фіксацію основних його положень (конспектування). Нарахування балів за роботу на лекціях відбувається шляхом перевірки конспектів лекцій. При тому оцінюється: повнота, охайність і грамотність ведення конспекту лекцій; відтворення лекційних матеріалів під час виконання модульного контролю (тесту). Наявність усіх компонентів роботи на лекціях може бути оцінено за весь курс до 10 балів. За недостатньо повне відображення лекційного матеріалу у конспекті, систематичні пропуски лекційних занять, курсанту (студенту) за даний вид навчальної роботи, бали нараховуються лише в частині законспектованих лекцій.

Нагадуємо, що під час лекцій та інших занять не припустимо відволікатись розмовами, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб. Запізнення на лекцію так само не припустимі, викладач залишає за собою право не допустити до заняття студента, що порушує дисципліну або запізнюється. Поважайте працю викладача, ваших товаришів по навчанню та себе – дотримуйтесь дисципліни під час освітнього процесу. Ці ж самі правила поведінки поширюються й на інші форми занять (семінари, практичні). Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час семінарських/практичних занять за вказівкою чи дозволом викладача. Пропущені лекції слід відпрацювати переписавши конспект та продемонструвавши його викладачу, при цьому слід бути готовим відповісти на його питання за змістом лекції.

За участь у розв'язуванні ситуаційних задач 0,5 балів нараховується якщо курсант (студент):

- встановив характер проблеми та визначив стратегію її вирішення;
- визначав методи та форми впливу на засудженого, які доцільно використовувати виходячи з умов задачі;
- логічно викладає матеріал з використанням причинно-наслідкових зв'язків;
- посилається на статті КВК України;
- робить аргументовані висновки;
- рецензує відповідь свого колеги із вказівкою на здобутки та недоліки. (Рецензія повинна враховувати самостійність суджень, здатність аргументовано вести дискусію та відстоювати свою точку зору).

Відповідь на практичному занятті оцінюється за наступними критеріями:

1,5 бали – курсант у повному обсязі опрацював програмний матеріал, основну і додаткову літературу, має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями у вирішенні завдань, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконувати інших, здатний презентувати власне розуміння питання.

1 бал – курсант володіє навчальним матеріалом, формулює нескладні висновки, може узагальнювати набуті знання і частково застосовувати їх у вирішенні завдань, аргументація на достатньому рівні.

0,5 балів – курсант загалом самостійно відтворює програмний матеріал, може дати стислу характеристику питання, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, є певні неточності як у відтворенні матеріалу, так і у висновках, аргументація низька, використання набутих знань у вирішенні завдань на низькому рівні.

0,1 балів – курсант за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неточна, неповна, головний зміст матеріалу не розкрито, аргументація та власне розуміння питання майже відсутні; курсант із помітними труднощами використовує певні знання у вирішенні завдань.

Доповнення на практичному занятті передбачає стислий виступ (повідомлення) у розвиток положень, висловлених доповідачем. Доповнення не повинно повторювати аргументацію та фактичний матеріал доповідача. Цінність доповнення пролягає у вмінні привернути увагу до тих аспектів обговорюваного питання, що не знайшли свого висвітлення у виступі доповідача. При оцінюванні доповнень курсантів їх кількість не має значення.

Оцінюється доповнення за такими критеріями: значне (суттєве, змістовне) прирівнюється до відповіді – до 0,5 балів; незначне (поверхове) – до 0,1 бали.

Відповідь на семінарському занятті оцінюється за наступними критеріями:

1,5 балів – курсант у повному обсязі опрацював програмний матеріал, основну і додаткову літературу, має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями у вирішенні завдань, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконувати інших, здатний презентувати власне розуміння питання.

1 бал – курсант володіє навчальним матеріалом, формулює нескладні висновки, може узагальнювати набуті знання і частково застосовувати їх у вирішенні завдань, аргументація на достатньому рівні.

0,5 бали – курсант загалом самостійно відтворює програмний матеріал, може дати стислу характеристику питання, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, є певні неточності як у відтворенні матеріалу, так і у висновках, аргументація низька, використання набутих знань у вирішенні завдань на низькому рівні.

0,1 балів – курсант за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неточна, неповна, головний зміст матеріалу не розкрито, аргументація та власне розуміння питання майже відсутні; курсант із помітними труднощами використовує певні знання у вирішенні завдань.

Доповнення на семінарському занятті передбачає стислий виступ (повідомлення) у розвиток положень, висловлених доповідачем. Доповнення не повинно повторювати аргументацію та фактичний матеріал доповідача. Цінність доповнення пролягає у вмінні привернути увагу до тих аспектів обговорюваного питання, що не знайшли свого висвітлення у виступі доповідача. При оцінюванні доповнень курсантів їх кількість не має значення.

Оцінюється доповнення за такими критеріями: значне (суттєве, змістовне) – до 0,5 балів (прирівнюється до відповіді, до 1 балу, якщо воно повністю розкриває навчальне питання, яке не було висвітлено у попередній відповіді); незначне (поверхове) – до 0,1 бала.

Виконання завдань на самостійну роботу оцінюється за наступними критеріями:

- повнота, охайність і грамотність ведення конспекту;
- наявність матеріалу для висвітлення питань винесених на самостійну роботу.

Наявність всіх компонентів конспекту може бути оцінено до 0,5 балів; неохайне оформлення конспекту, недостатнє відображення матеріалу заняття і самостійної роботи – бал не нараховується.

Реферат оцінюється за наступними критеріями: відповідна форма, грамотність, охайність, науковість, достатня кількість використаної літератури (5 джерел). За наявності всіх компонентів реферат отримує 3 бала; обмежена кількість використаної літератури (менше 5 джерел) – 2 бала; за неохайне оформлення, недостатньо повне відображення обраної теми, суттєві помилки – 1 бал.

Підсумковий контроль проводиться за підсумками вивчення змістовного модуля дисципліни та дає змогу визначити рівень теоретичних знань з курсу. Курсант (студент) має право підтвердити, або підвищити свій рейтинговий показник, набраний в ході роботи на лекціях, семінарських та практичних заняттях. Тестування проводиться в письмовому виді. За 7 днів до тестування викладач доводить до відома курсантів (студентів) перелік тем.

Під час написання тесту, наявність у курсанта допоміжних матеріалів не допускається. У випадку списування тестування курсанта припиняється, а у відомість ставиться відмітка про те, що він не склав тест.

Тест вважається складеним, якщо виконано не менше 60% завдань. Максимальна кількість балів за виконання тестового модульного контролю становить 5 балів.

Підсумковий контроль якості засвоєння знань курсантами з навчальної дисципліни «Пенітенціарна психологія»

Складання екзамену. У випадку, якщо курсант впродовж семестру набрав від 35 до 75 балів, він повинен скласти екзамен з метою підвищення свого рейтингу, але не більше ніж на 25 балів.

Питання екзаменаційних білетів складаються на основі програми курсу і адекватно відображають зміст усього навчального матеріалу курсу «Пенітенціарна психологія». Якщо курсант за підсумками модульного контролю та складання екзамену не набрав балів достатніх для виставлення позитивної оцінки (60 балів і більше), він має право

перескласти екзамен, при цьому не враховуються результати складання екзамену – підвищення балів здійснюється від рейтингової оцінки за результатами аудиторної роботи та модульного контролю.

Курсанти, які впродовж семестру набрали менше 35 балів до складання екзамену не допускаються і залишаються на повторний курс. Див табл.2

Таблиця 2

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами і критеріями оцінювання

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
1	2	3	4	5	6	7
90-100	A	відмінно	Курсант (слухач, студент) виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82-89	B	дуже добре	Курсант (слухач, студент) вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
75-81	C	добре	Курсант (слухач, студент) вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64-74	D	задовільно	Курсант (слухач, студент) відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний	Середній (репродуктивний)	задовільно	

			матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих			
60-63	E	достатньо	курсант (слухач, студент) володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	Курсант (слухач, студент) володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно продуктивний)	незадовільно	не зараховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Курсант (слухач, студент) володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів			

Питання на екзамен з курсу «Пенітенціарна психологія»:

1. Загальне поняття про пенітенціарну психологію як науку. Предмет та завдання пенітенціарної психології.
2. Характеристика принципів та методів пенітенціарної психології.
3. Зв'язок пенітенціарної психології з іншими науками. Сучасне розуміння психіки людини.
4. Будова нервової системи людини.
5. Характеристика функцій нервової системи людини. Асиметрія головного мозку.
6. Поняття сигнальної системи людини. Перша та друга сигнальні системи та їх характеристика.
7. Основні закономірності вищої нервової діяльності людини та їх врахування в соціально-виховній роботі із засудженими.
8. Центральна нервова система, її будова та функції – головний та спинний мозок.
9. Принципи діяльності периферійної та вегетативної нервової системи. Роль рецепторів у житті людини.
10. Принцип роботи рефлексорної дуги та особливості формування динамічного стереотипу злочинця.
11. Поняття про темперамент та характеристика його типів. Особливості врахування темпераменту засудженого під час проведення індивідуальної роботи.
12. Класифікація характеру за змістом, повнотою та силою. Методи вивчення характеру
13. Негативні риси характеру. Психологічні методи, що дозволяють впливати на зміну негативних рис характеру засудженого.
14. Характеристика пам'яті, особливості її розвитку у засуджених.
15. Особливості когнітивних процесів у засуджених.
16. Уява та її особливості у засуджених.
17. Мислення та особливості його розвитку у засуджених.

18. Характеристика видів та рівнів здібностей. Психологічні умови формування та розвитку здібностей у засуджених.
19. Спрямованість особистості та її структура. Особливості спрямованості засуджених.
20. Поняття почуттів та емоцій. Особливості їх прояву у засуджених.
21. Вольова дія та її структура. Особливості прояву вольових якостей засуджених.
22. Мотиви та їх види. Особливості мотивів поведінки засуджених.
23. Психодіагностика в діяльності пенітенціарного психолога.
24. Види методик психологічної діагностики.
25. Особливості психодіагностичної роботи з новоприбулими засудженими.
26. Збір інформації та визначення індивідуальних психологічних особливостей особистості засудженого.
27. Особливості взаємодії із засудженим з використанням методів опитування: інтерв'ювання, бесіди, анкетування.
28. Кримінально-правова класифікація засуджених та їх характеристика.
29. Класифікація засуджених за соціально-психологічною характеристикою та її врахування у виховній роботі.
30. Психологічні особливості засуджених, обумовлені їх віком та статтю.
31. Психологічні особливості засуджених підліткового віку та їх врахування у виховній роботі з даною категорією.
32. Психологічна характеристика засуджених юнацького та молодіжного віку та особливості організації виховної роботи з ними.
33. Психологічні особливості засуджених зрілого віку.
34. Психологічні особливості засуджених, які страждають на алкоголізм. Зміст роботи з даною категорією засуджених.
35. Психологічні особливості засуджених, які страждають на наркоманію. Зміст роботи з даною категорією засуджених.
36. Характеристика осіб схильних до суїциду. Особливості роботи із засудженими схильними до суїциду.
37. Головні психолого-педагогічні вимоги щодо проведення індивідуальної бесіди з засудженим.
38. Особливості застосування вербальних та психомімічних прийомів встановлення психологічного контакту в процесі проведення індивідуальної бесіди. Техніки проведення індивідуальних бесід.
39. Поняття групи "ризик". Особливості психологічної роботи із засудженими, які відносяться до групи "ризик".
40. Сутність метода соціометрії та особливості його застосування в роботі із засудженими.
41. Кримінальні традиції як фактор впливу на формування протиправної поведінки засудженого. Заходи боротьби з кримінальними традиціями в умовах УВП.
42. Морально-психологічна атмосфера в колективі співробітників установ виконання покарань. Фактори, що впливають на професійну деформацію співробітників УВП.
43. Шляхи профілактики та подолання професійної деформації пенітенціарного персоналу.
44. Робота начальника відділення СПС щодо профілактики конфліктів в середовищі засуджених.
45. Види психологічної роботи, що запобігають формуванню малих неформальних груп з негативною спрямованістю в установах виконання покарань.
46. Види та зміст психологічної підготовки засуджених до життя на волі.
47. Стрес і фрустрація як типи прояву психічно напруженої ситуації.

48. Головні завдання , зміст та функції діяльності психологічної служби УВП.
49. Поняття режиму в установах виконання покарань та його психологічна сутність. Характеристика груп засуджених за їх відношенням до режиму утримання.
50. Характеристика виховної та каральної функції режиму в установах виконання покарань.
51. Поняття конфлікту та конфліктної ситуації. Стадії розвитку конфліктної ситуації.
52. Професійні принципи діяльності пенітенціарного психолога. Права та обов'язки психолога УВП.
53. Поняття та особливості групової думки, настрою в середовищі засуджених. Стратифікація середовища засуджених.
54. Поняття психологічного бар'єру та причини виникнення бар'єрів під час встановлення психологічного контакту із засудженим. Види психологічних бар'єрів та їх характеристика.
55. Поняття лідерства в неформальних групах. Робота начальника відділення СПС із негативно спрямованими лідерами.
56. Психологічна сутність методу узагальнення незалежних характеристик засудженого та особливості його застосування в умовах УВП.
57. Психологічні особливості праці засуджених. Характеристика мотивів відмовлення засуджених від праці.
58. Поняття екстремальної ситуації. Психологічна підготовка щодо дій пенітенціарного персоналу в психічно напружених та екстремальних ситуаціях.
59. Поняття малої неформальної групи, її ознаки та особливості. Класифікація та структура малих неформальних груп засуджених в УВП.
60. Типи конфліктів у середовищі засуджених та психологічні аспекти їх профілактики та розв'язання.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ:

Основна

1. Чебоненко С. О. Третьяк О. С. Пенітенціарна психологія : навчальний посібник. Чернігів, 2011. 219 с.
2. Основи пенітенціарної психології : навчальний посібник / [Крейду Н. П., Лактіонов О. М., Сорока А. В., Скоков С. І.]. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. 140 с.
3. Дмитриев Ю. А., Казак Б. Б. Пенитенциарная психология. Ростов н/Д : Фенікс, 2007. 688 с.
4. Робоча книга пенітенціарного психолога [під ред. В. М. Синьова, В. С. Медведєва]. К. : МП Леся, 2000. 224 с.

Додаткова

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания СПб. : Питер, 2001. 288 с.
2. Анастаси А. Психологическое тестирование / пер. с англ. Кн. 1. М., 1982. 320 с.

3. Башкатов И. П. Социально-психологические методы изучения личности осужденных в ИТК. М., 1986. 256 с.
4. Блум Ф. Мозг. Разум и поведение Блум Ф., Лейзерсон А., Хофстедтер Л.; пер. с англ. М. : Мир, 1988. 248 с.
5. Бодалев А. А. Психология личности. М. : Моск. ун-та, 1988. С.24-37, 163–177.
6. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других М. : Информ. издат. дом Филин, 1996. С. 132–147.
7. Васильев В. Л. Юридическая психология . СПб. : Питер, 2000. 624 с.
8. Вопросы психологии способностей [под ред В. А. Крутецкого.] М. : Просвещение, 1973. 216 с.
9. Глоточкин А. Д. Исправительно-трудовая психология А. Д. Глоточкин., В. Ф. Пирожков ; [под ред. проф. К. К. Платонова.] М. : Академия МВД СССР, 1974. 426 с.
10. Дрижак В. В. Короткий термінологічний словник з пенітенціарної педагогіки та пенітенціарної психології Дрижак В.В. Чернігів : Чернігівський юридичний коледж Держдепартаменту України, 2008. 22 с.
11. Дружинин В. Н. Психология общих способностей. М. : Лантерна: Вита, 1995. 150 с.
12. Еникеев М. И. Юридическая психология: учебник для вузов. М. , 2001. 414 с.
13. Енциклопедія вищої нервової системи людини. М., 1999. 56с.
14. Загальна психологія : підручник [для студентів вищ. навч. закладів] [за заг. ред. С.Д. Максименка]. К: Форум, 2000. 319 с.
15. Збірник нормативних документів і методичних рекомендацій з питань кадрового забезпечення органів, установ і навчальних закладів кримінально-виконавчої системи [Упоряд : М. Кревсун, А. Литвинов]. К., 2004. 348с.
16. Зелинский А. Ф. Криминальная психология : Научно-практическое издание.К. : Юринком Интер, 1999. 240 с.
17. Исправительно-трудовая психология : ученик для студентов высших учебных заведений /под ред. Платонова К. К. , Глоточкина А. Д., Игошева К. В. Рязань, 1985. 524 с.
18. Китаев-Смык Л. А. Психология стресса Китаев-Смык Л. А. М. : изд-во Наука, 1983. 368 с.
19. Ковалев А. Г. Мясищев В. Н. Психологические особенности человека: в 2 т. Л. : изд-во Ленинградского ун-та, 1960. Т.2. 253 с.
20. Краткий психологический словарь [сост. Л. А. Карпенко; под общ. ред. А. В. Петровского, М. Я. Ярошевского]. М. : Политиздат, 1985. 431 с.
21. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики. М. : Политиздат, 1972. 320 с.
22. Лозниця В. С. Основи психології та педагогіки : навчальний посібник. К. : КНЕУ, 2001. 288 с.
23. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологи . М. : Наука, 1984. 448 с.
24. М'ясоїд П. А. Загальна психологія : навч. посіб. [3-тє вид., випр.] К. : Вища шк., 2004. 487 с.
25. Максименко С. Д. Общая психология. К. : Реал–бук, 2000. 528 с.
26. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія: навч. посібник. К. : МАУП, 2000. 256 с.
27. Медведєв В. С. Кримінальна психологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Одеса, 2004. 367 с.
28. Медведєв В. С. Шляхи попередження та подолання професійної деформації працівників УВП./ Проблеми пенітенціарної теорії і практики. Щорічний бюлетень Київського інституту внутрішніх справ. – 1996. №1.
29. Мерлин В. С. Структура личности: характер, способности, самосознание : учеб. пособие к спецкурсу. Пермь, 1990. 213 с.

30. Морозов О. М., Морозова Т. Р. Агресивні засуджені [монографія]. К. : МП Леся, 2000. 204 с.
31. Наркомании у подростков / под ред. В. С. Битенского. К. : Здоровье, 1989. 212 с.
32. Немов Р. С. Психология. М. Просвещение, 1995. 454 с.
33. Общая психология : учебник для студентов пед. ин-тов / под ред. Петровского А. В. М., 1986. 402 с.
34. Основи психології : підручник / за заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. [4-те вид., стереотип]. К. : Либідь, 1999. 632 с.
35. Пирожков В. Ф. Криминальная психология : учебное пособие М., 2001. 704 с.
36. Про затвердження Порядку організації роботи з молодими фахівцями, закріплення їх на службі (роботі) в органах, установах виконання покарань і слідчих ізоляторах ДКВС України: Наказ ДДУ ПВП від 11.11.2010 № 421.
37. Про затвердження Положення про наставництво в органах та установах виконання покарань, слідчих ізоляторах і навчальних закладах ДКВС України: Наказ ДДУПВП від 01.10.2010. № 368.
38. Про затвердження Положення про організацію виховної та соціально-психологічної роботи з персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України : Наказ ДПтС України від 07.07.2011. № 221.
39. Психологічний словник / За ред. Войтка В. І. К. : Вища школа, 1982. 216 с.
40. Райн В. Аналіз характеру. М. : ЄКСМО, Апрель–Пресс, 2000. 528 с.
41. Сулицький В. В. Психологія суїцидальної поведінки. К. : МП Леся, 2001. 316 с.
42. Ухтомский А. А. Доминанта как фактор поведения. Собр. соч. Л. : ЛГУ, 1950. Т.1. 328 с.
43. Фрейд З. Психология бессознательного : сборник произведений [сост. : науч. ред., авт. вступ, ст. М. Г. Ярошевский]. М. : Просвещение, 1990. 448 с.
44. Чуфаровский Ю. В. Юридическая психология : учебник. М., 1998. 447 с.
45. Якимчук Т. В. Негативні психічні стани особистості в установах виконання покарань та їх психокорекція : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук. Хмельницьк, 2003. 25 с.

Інформаційні ресурси в інтернеті

1. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів: Закон від 8.04.2014. № 1186 – У11. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1186-18> (дата звернення: 10.09.19).
2. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23.06.2005 р. [Електронний ресурс]. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2713-15>. – (дата звернення: 10.09.19).
3. Про затвердження положень про програми диференційованого виховного впливу на засуджених Наказ № 1418/5 від 16.05.2016 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0727-16> (дата звернення: 10.09.19).
4. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань. Законодавство України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32462.html (дата звернення: 10.09.19).
5. Про організацію соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими: наказ Міністерства юстиції України № 2300/5 від 04.11.2013 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1863-13> (дата звернення: 10.09.19).
6. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 17.03.2011 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-17> (дата звернення: 10.09.19).

